



Podstawowe pojęcia i terminy muzyczne: rytm, tempo

- Podstawowe pojęcia i terminy muzyczne: rytm, tempo.



Podstawowe pojęcia i terminy muzyczne: rytm, tempo

Źródło: online skills, licencja: CCO.

Scenariusz lekcji dla nauczyciela:



II. Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania Uczeń:

1. zna, rozumie i wykorzystuje w praktyce:

1) podstawowe pojęcia i terminy muzyczne (pięciolinia, klucz, nuta, wartość rytmiczna, dźwięk, gama, akord, akompaniament) oraz zależności między nimi;

2) określa podstawowe elementy muzyki (rytm, melodię, harmonię, agogikę, dynamikę, kolorystykę, artykulację).

2. Uczeń odczytuje i zapisuje elementy notacji muzycznej:

2) różnicuje wartości rytmiczne nut i pauz;

4) zna podstawowe oznaczenia: metryczne, agogiczne, dynamiczne i artykulacyjne oraz fermatę.

Nauczysz się

określać znaczenie tempa i rytmu w muzyce;

rozdzielać rytm, tempo i metrum w konstrukcji utworu;

analizować utwór muzyczny pod kątem tempa oraz powtarzalności melodii.

Istnieje wiele czynników mających wpływ na charakter i kształt każdego utworu muzycznego. Jednym z nich jest [rytm](#), który należy do podstawowych elementów muzyki. Określa on następstwo dźwięków w czasie. Długość dźwięków zapisujemy przy pomocy nut o określonych wartościach rytmicznych, natomiast ciszę [pauzami](#). Zapis nutowy może być wykonywany w różnych [tempach](#): wolnym, umiarkowanym lub szybkim. Element muzyczny określający tempo w muzyce nazywany jest [agogiką](#). Pełni on ważną rolę znacząco wpływając na charakter utworu muzycznego.

Podstawowe pojęcia i terminy muzyczne - rytm i tempo



Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DoxxOX4y3>

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

Ćwiczenie 1

Wartości nut i pauz

Rytm zapisywany jest za pomocą różnych wartości rytmicznych, które wyznaczają długość występujących w utworze muzycznym dźwięków.

Podstawową i najdłuższą wartością rytmiczną jest cała nuta, która dzieli się na dwie półnuty. Każda z nich, jak sama nazwa wskazuje, jest dokładnie połową całej nuty. Półnuta składa się z dwóch ćwierćnut. W całej nucie mieszczą się zatem cztery ćwierćnuty, dokładnie tak samo, jak w jednej całości występują cztery ćwiartki. Ćwierćnuta dzieli się natomiast na dwie ósemki, a ósemka - na dwie szesnastki.

Zapis rytmu oprócz wartości rytmicznych może zawierać także pauzy, które wyznaczają długość przerwy pomiędzy dźwiękami. Wartości pauz odpowiadają wartościom rytmicznym nut, stąd ich nazwy tj. pauza całonutowa, pauza półnutowa, pauza ćwierćnutowa, pauza ósemkowa i pauza szesnastkowa. Pauza całonutowa będzie więc trwała tyle, co cała nuta, pauza półnutowa tyle, co półnuta itd. Pauzy

zapisywane są za pomocą specjalnych znaków graficznych przedstawionych na ilustracji.

Dla łatwiejszego odczytania zapisu melodii, pogrupowane wartości nut oraz pauzy zapisuje się w taktach, które oddzielone są za pomocą pionowych kresek tzw. kresek taktowych.

Rytm porządkuje się za pomocą regularnie występujących akcentów, czyli tzw. metrum. Metrum zapisywane jest w postaci dwóch cyfr na początku pięciolinii:

- metrum 3/8 oznacza, że w takcie znajdują się 3 ósemki (albo wartości nut i pauz, których suma równa się 3 ósemkom);
- *metrum* 4/4 oznacza, że w takcie znajdują się 4 ćwierćnuty (albo wartości nut i pauz, których suma równa się 4 ćwierćnutom).

Metronom, online-skills, CC BY 3.0

Włoskie określenia tempa

grave	ciężko, poważnie, wolno	andante	(wł.) idąc	allegro	wesoło, żwawo dość szybko
largo	szeroko, bardzo wolno i spokojnie	andantino	szybciej niż andante, wolniej niż allegretto	vivo	żywo, szybko, błyskotliwi e

lento	powoli; szybciej niż largo, a wolniej niż adagio	moderato	umiarkowa nie	vivace	żywo, ruchliwie
adagio	powoli	allegretto	żywo; szybciej niż moderato, wolniej niż allegro	presto	szybko

Zadania

Ćwiczenie 2

Źródło: AMFN.

Ćwiczenie 3

Wysłuchaj przykładów muzycznych i określ ich tempo.

Siergiej Lachinov, portret Nikołaja Rimskiego Korsakowa, 1897, wikimedia.org, domena publiczna (Ilustracja z lewej); Elias Gottlob Haussmann, portret Jana Sebastiana Bacha, 1748, Bach-Archiv, Lipsk, wikimedia.org, domena publiczna (ilustracja środkowa); Milton Martinez (fot.), Arturo Marquez w czasie wywiadu, 2017, wikimedia.org, CC BY 2.0 (ilustracja po prawej stronie); Utwory muzyczne do ćwiczenia, AMFN, CC BY 3.0

tempo umiarkowane, tempo szybkie, tempo wolne

Nik ołaj Rim ski- Kor sak ow, <i>Lot trz mie la</i>	
Jan Seb asti an Bac h, Ari az <i>III Suit y orki estr ow</i>	

ej
D-
Dur

Art
uro
Ma
rqu
ez
m
Da
nzo
n
no
2

Ćwiczenie 4

W każdym z podanych zestawów uszereguj tempa od najwolniejszego do najszybszego.

- grave
- moderato
- presto

- largo
- andante
- vivo

- allegretto
- lento
- vivace

- andantino
- adagio
- allegro

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Źródło: Marcela Dębowska.

Ćwiczenie 7

Znajdź ukryte w diagramie słowa. Aby zakreślić słowo zaznacz (kliknij) pierwszą i ostatnią literę.

Słownik pojęć

Accelerando

[czytaj: aczczelerando]

1. określenie wykonawcze: przyśpieszając;
2. fragment utworu muzycznego wykonywanego w taki sposób.

Adagio

adagio; utwór muzyczny lub jego część w tym tempie.

Agogika

1. nauka o tempie muzycznym;
2. zmiany w tempie utworu w czasie jego interpretacji.

Allegretto

utwór muzyczny lub jego część wykonana w dość szybkim tempie.

Allegro

włoskie określenie tempa oznaczające: „wesoło, żwawo, dość szybko”.

Andante

(wł. Idąc) – określenie umiarkowanego tempa.

Andantino

określenie umiarkowanego tempa nieco szybszego od andante, lecz wolniejszego od allegretto.

Cała nuta

wartość rytmiczna zajmująca cały takt na 4/4.

Ćwierćnuta

wartość rytmiczna, która trwa jedną czwartą część całej nuty.

Fermata

dowolne przedłużenie wartości rytmicznej, oznaczone w nutach za pomocą znaku umieszczonego nad nutą, nad współbrzmiącymi nutami lub pauzą w utworze.

Grave

włoskie określenie tempa oznaczające: „ciężko, poważnie, wolno”.

Largo

włoskie określenie tempa oznaczające: „szeroko, bardzo wolno i spokojnie”.

Lento

włoskie określenie tempa oznaczające: „powoli; szybciej niż largo, a wolniej niż adagio”.

Metronom

przyrząd do ścisłego wyznaczania tempa utworu.

Metrum

puls utworu muzycznego, zapisywany za pomocą dwóch cyfr na początku pięciolinii.

Moderato

(wł.) – umiarkowanie; określenie tempa.

Ósemka

wartość rytmiczna trwająca $1/8$ część całej nuty.

Pauza

cisza pomiędzy dźwiękami, a także znak graficzny określający jej długość.

Półnuta

wartość rytmiczna, która trwa połowę całej nuty.

Presto

włoskie określenie tempa oznaczające: „szybko”.

Ritardando

włoskie określenie tempa oznaczające: „opóźniając, stopniowo zwalniając”.

Rytm

jeden z elementów utworu muzycznego: następowanie po sobie dłuższych i krótszych dźwięków i pauz.

Szesnastka

wartość rytmiczna trwająca 1/16 część całej nuty.

Tempo

element utworu muzycznego określający szybkość jego wykonania”.

Vivace

włoskie określenie tempa oznaczające: „żywo, ruchliwie”.

Vivo

włoskie określenie tempa oznaczające: „żywo, szybko, błyskotliwie”.

Słownik pojęć został opracowany na podstawie:

Trwa wczytywanie danych. .

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DoxxOX4y3>

Źródło: *Fragment „Lotu Trzmiela” Nikołaja Rimskiego-Korsakowa*, Materiał wykorzystany na podstawie art. 29 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (prawo cytatu).

Fragment „Lotu Trzmiela” Nikołaja Rimskiego-Korsakowa. Utwór jest bardzo szybki i składa się z wielu bardzo szybkich przebiegów dźwięków znajdujących się w bliskiej odległości. Brzmienie utworu kojarzy się z latającym owadem.

Trwa wczytywanie danych. .

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DoxxOX4y3>

Źródło: Jan Sebastian Bach, *Fragment Arie z III Suity orkiestrowej D-dur, zwanej też Arią na strunie G*, Materiał wykorzystany na podstawie art. 29 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (prawo cytatu).

Fragment Arie z III Suity orkiestrowej D-dur, zwanej też Arią na strunie G. Utwór jest wolny, spokojny. Skrzypce grają piękną melodię. Pozostałe instrumenty smyczkowe dyskretnie im towarzyszą.

Trwa wczytywanie danych. .

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DoxxOX4y3>

Źródło: Arturo Marquez, *Danzon No.2*, Materiał wykorzystany na podstawie art. 29 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (prawo cytatu).

Utwór Danzon no 2 Artura Marqueza. Utwór wykonany na fortepianie jest w tempie i charakterze spokojnego spaceru.

Bibliografia

red. Andrzej Chodkowski, *Encyklopedia muzyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.